

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2000 m. gruodžio 16 d.

Nr. 244 (46)

Saturday supplement December 16, 2000

No. 244 (46)

Dešimtajam teatro festivaliui pasibaigus

Neseniai pasibaigė X teatro festivalis Čikagoje, kurį su-ruošė JAV LB Kultūros taryba. Tai buvo didelė šventė teatro mylėtojams ir žiūrovams. Pati šventės eiga buvo gerai organizuota, galejai jausti šeiminkų rūpestį ir dėmesį visiems dalyviams. Jie stengėsi, kad visi būtų skaniai pavalgę, gerai pailsėję ir linksmi. Tam tikslui daug savo laiko ir jėgų atidavė JAV LB Kultūros tarybos pirmininkė Marija Remienė ir festivalio organizacinio komiteto pirmininkas Leonas Narbutis — jiems mes esame labai dėkingi. Jų dėka šventė buvo tikra atgaiva dvasiai ir kūnui. Tikime, kad šie du žmonės turėjo daug pagalbinių, kurie, lyg skruzdės-darbininkės, plūsejo virtuvėse, scenos užkulisuose, rūpinosi švara ir tvarka, visam šurmuliu pasibaigus. Ne veltas „skruzdėlytės“ mes matėm, jos — tylios ir kuklios — dirbo savo darba, nelaukdamos „aciū“, nes jų širdys plakė tuo pačiu festivalio ritmu. Dekojame visiems darbštiu-

liams, kurie mus vaišino, o kai visi sotūs ir patenkinti išsiskirstydavom, vėl plaudavo indus, valydavo grindis, tvarkydavo sales. Šie žmonės verti didelio pagyrimo, nors jie ir nestovėjo scenoje ir nebuvo apdovanoti gėlėmis bei plojimai.

Šiais metais festivalyje dalyvavo 4 teatrai: Hamiltono „Aukuras“ (režisierė Elena Kudabienė, Toronto „Aitvaras“ (režisierė A. Dargytė-Byszkiewicz ir V. Šilinskas), Čikagos „Žaltvykslė“ (rež. Audrė Budrytė) ir Los Angeles Dramos sambūris (rež. Algimantas Žemaitaitis).

Čikagiškiai — jauniausia (ne tik grupės gyvavimo, bet ir aktorių amžiumi) teatrine grupė, parodžiusi Mariaus Ivaškevičiaus pjesę „Kaimynas“. Malonu, kad jaunimas ieško naujų kelių ir priemonių žiūrovų širdis. Jų pastatymas nebuvo lengvai suprantamas, vertė mąstyti, diskutuoti. Kartais reikėjo pačių aktorių paklausti paaiškinimų apie kai kurių

scenų reikšmę. Iš bendrų pokalbių su Čikagos artistais sužinojome, kaip buvo pasirinktas veiklas, kaip jis suprantas ir kaip išvestas į ramios šviesą. Buvo labai įdomu pasidalinti mintimis su draugais iš „Žaltvykslės“ teatro. Čikagiškei Rimai Žukauskaitei teko „Perspektyviausios aktorės“ apdovanojimas. Norėčiau pastebėti, kad tokį žymenį ateityje būtų galima įteikti ir perspektyviausiam aktoriui. Tai labai svarbi ir sveikintina idėja, kuri paskatintų jaunimą naujiems darbams.

Hamiltono „Aukuras“ festivalį atvežė 3-jų veiksmų Vytauto Alanto komedija „Šiapus už dangos“ (rež. E. Kudabienė). Tai nuotaikinga komedija, kurią su malonumu žiūrėtų ne tik festivalio žiūrovai. Akį patraukė gerai režisūriškai išspręstas veiklas, geras aktorių pasirošimas, o labiausiai tai, kad visa grupė buvo lyg vienos šeimos nariai. Tai, žinoma, ne staigmena patyrusiam teatrui, tai gera pamoka

jauniesiems, kaip reikia padėti vienas kitam spektaklio metu. Puikus buvo jų švilpa (aktorių Vytautas Jaseckas), kuris visus sužavėjo laisvumu ir natūralumu, atliekant savo vaidmenį. Jis buvo tikras „senbernis“, kuris neriasi iš kailio dėl jaunos moters širdies. Už šį vaidmenį aktoriui buvo įteiktas apdovanojimas „Už geriausią atliktą pagalbinį vaidmenį“. Taigi „Aukuras“ visus pradijo savo nuotaikingu veikalu. Visi išsiskyrė su giedra nuotaika, nors už lango švilpė vėjas ir lynojo. Čikagoje jau ruduo ir oras mūsų nelepino.

Lapkričio 25 d. vakare žiūrovai susirinko į kitą kanadietiško spektaklį Toronto „Aitvaras“ parodė 3-jų veiksmų T. Rutkausko komediją „Audra giedroje“ (Rež. A. Dargytė-Byszkiewicz ir V. Šilinskas). Tai buvo šeimos galvai Antanui Kupečiui (akt. Laisvis Širvinskas) nemalonius gyvenimo tarpusius, kurio nemalonius jis stengėsi kaip nors sutvarkyti. Pabėgoje paaiškėjo, kad viskas būtų buvę gerai, bet Kupetys susikūrė visas problemas, patė to nenujausdamas, taigi sukėlė audrą giedroje. Aktorių L. Širvinskas

X teatro festivalio rengėjai ir vertinimo komisija. Iš kairės: Nijolė Martinaitytė-Nelsen, Julija Dantiene, rengimo komiteto pirm. Leonas Narbutis, Kultūros tarybos pirm. Marija Remienė, aktorius Petras Venslovas. Komisijos nariai buvo įteiktas įremintis X teatro festivalio plakatas, kurio autorius — dail. Vincas Lukas. Eugenijaus Buteno nuotrauka.

buvo apdovanotas už geriausią atliktą pagrindinį vyro vaidmenį.

Sekmadienį, lapkričio 26 d. — Los Angeles Dramos sambūrio vaidinimas, Antano Škėmos „Žvakidė“, režisuota Algimanto Žemaitaičio. Tikriausiai daugelis dar prisimena ir patį autorių, kuris buvo populiarius lietuvių išvyčių tarpe. Taigi, sekmadienio popietę jaunimo centro didžioji salė buvo pilnutėlė, net ir balkonas buvo netuščias.

LADS — žinomas teatrinis vienetas, laimėjęs ne vieną apdovanojimą festivaliuose sėkmingai vaidinęs ne tik JAV lietuvių telkiniuose, bet ir Lietuvoje, Punske, Australijoje. Skambant vargonų muzikai (garsu operatorius Paulius Jasiukonis), kyla scenos uždanga ir spektaklis prasideda. Žiūrovai, rodos vienu įkvėpimu žiūrėjo pirmąjį veiksmą, o jam pasibaigus, akimirkos, tylą nutraukė garsūs plojimai. Antrajame veiksmo įtampa išauga, kad net šurpulys per kūną perbėga. Dramatiškas Kostas (akt. Aleksas Mickus) buvo įtaigus blogio įsikūnijimas, besiblašantis tarp tiesos ir apgaulės. Jo vaidyba labai įtikinanti ir verčianti virpėti, tuo pačiu sukeliant gailėstį sunkiai besivadovaujančiai sielai.

Tėvas Adomas (akt. Aman-das Ragauskas) — gero būdo, paviršutiniškai lyg ir ramus

Pasidalinimas išpūdziais ir patirtimi... Po X teatro festivalio spektaklių kalbasi (iš kairės) Los Angeles Dramos sambūrio aktorius Aleksas Mickus (Kostas — A. Škėmos dramoje „Žvakidė“) ir net dviejuose spektakliuose (Toronto „Aitvaras“) ir Hamiltono „Aukuras“) pagrindinius vaidmenis atlikęs Laisvis Širvinskas. E. Buteno nuotrauka.

personazas, tačiau sielos gėlmėse grumiasi dvi asmenybės. Tai Adomas — skulptorius, ir Adomas tėvas, kuris kankinasi dėl savo jaunystės klaidų ir neišsiaiškintos Kosto veiklos. Švelnaus lyrizmo nuspalvintas, Adomo charakteris antrame veiksmo peraugą į tirštesnį spalvų piešinį vaidmenį, kuriuo akt. A. Ragauskas pasisavina daugelio žiūrovų simpatijas. Agota (akt. Ramunė Vitkienė) atliko kaimynės vaidmenį. Ji gerasiurdiškai prižiūri Liuciją (akt. Vaida Kiškytė), stengiasi padėti Adomui. Agotos griežtokas charakteris netrukdo būti gerai ir nuoširdiai. Tokios būdavo Lietuvos kaimo moterys — geros ir teisingos. R. Vitkienės Agota buvo šviesus, geranoriškas kaimo moters paveikslas.

Liucija (akt. Vaida Kiškytė) — trapi ir pažeidžiama būtybė, kuri yra kitokia, nei visi jos šeimos nariai. Ji kalbasi su mirusiu dade (klebonas — akt. Antanas Vosylus) ir tuose pokalbiuose randa sau nusiartinimą. Ji yra jungiamoji grandis tarp visų šeimos narių: gyvu ir mirusių. Būdamas silpna, tuo pat metu ji yra ir stipri, neišsigąsta net piktojo Kosto. Liucija — komplikotas, daugialypis charakteris, kurį scenoje puikiai atskleidė jauna LADS aktorė Vaida Kiškytė. Jos darbas buvo įvertintas žymeniu „Už geriausią atliktą pagrindinį moters vaidmenį“.

Klebonas (akt. Antanas Vosylus) buvo tik dvasia, kuri pasirodė Liucijai ir Kostui. Tai geroji dvasia. Ji nekėrvoja už blogį, bet stengiasi padėti, ypač Kostui, tačiau Kostas jos negirdi. Klebono rolė nėra pagrindinė, bet labai svarbi visam veikalui ir akt. A. Vosylius puikiai ją atliko. Jauniausias LADS aktorius — Saulius Žemaitaitis. Jis atliko Antano Vaidmenį. Tai jaunesnis Kosto brolis ir mylimiausias motinos sūnus. Pats būdamas jaunas, švelnaus būdo, Saulius puikiai atlieka savo rolę, priversdamas ne vieną žiūrovą nubraukti asarą.

Aktorius, rodos, pats pergyveno kanciją dėl dėdes klebono mirties ir atskleidė širdies skausmą dėl prarastos skiriamos jį nuo brolio Kosto.

Negalia nepaminti dar keleto žmonių, talkinusių LADS. Tai Paulius Jasiukonis — garsu operatorius. Savo darba P. Jasiukonis atliko matematišką tikslumą, tuo nuspalvindamas spektaklį dramatinio spalvomis.

Daina Žemaitaitė — scenos tvarkdare. Ji rūpinosi scenos dekoracijų reikmenimis, žiūrėjo, kad visi turėtų reikiamus daiktus, kad laiku pasirodytų scenoje, kad turėtų gurtkšnį vandens užkulisuose.

LADS aktoriai, režisierius ir visi pagalbinkai buvo lyg viena komanda, išėjusi į kovos lauką — sceną. Jie vertai nusipelnė apdovanojimo „Už geriausią spektaklį“, kurį didžiudamiesi parsivežė namo. Kelionė pasisekė puikiai, nes visa grupė lydėjo, rūpinosi LADS širdis ir siela — pirmininkė Ema Dovydaitytė.

Veronika Ragauskienė

Antanas Vosylus — Klebonas A. Škėmos „Žvakidėje“ (Los Angeles Dramos sambūris). E. Buteno nuotrauka.

Ilgametė Hamiltono „Aukuro“ režisierė Elena Dauguvietytė Kudabienė pagerbta specialiu žymeniu už visą teatrinę veiklą šioje saloje. Saloje — Kauno Valstybinio akademinio dramos teatro aktorius Petras Venslovas, vadovavęs žymenių iškimo vakarui. E. Buteno nuotrauka.

X teatro festivalis buvo apvainikuotas Žymenų vakaru, kurio metu visiems, spektakliuose pasijūčiusiems, įteikti žymenys. Už geriausią atliktą antraeilį vaidmenį apdovanotas „Aukuro“ (Hamilton, Ont., Canada) aktorius Vytautas Jaseckas — vaidinęs prof. Jurgio Švilpos vaidmenį V. Alanto komedijoje „Šiapus už dangos“. Iš kairės: vertinimo komisijos narys akt. Petras Venslovas, Kultūros tarybos pirm. Marija Remienė, Lietuvos generalinis konsulas Čikagoje Gedrius Apuokas ir V. Jaseckas. Eugenijaus Buteno nuotrauka.

LA Dramos sambūrio vaidybos pirmininkė Ema Dovydaitytė (dešinėje), dekodama už suruoštą X teatro festivalį, Kultūros tarybos pirm. Marijai Remienėi įteikė orchidejų puokštelę, atvežtą iš šiltosios Kalifornijos. E. Buteno nuotrauka.

Kaimynas ir žvakidė

„Kur daugiau absurdo: Amerikos prezidento rinkimuose ar šioje scenoje?“ klausė manęs vienas žiūrovas. Teatro festivalyje „išvargęs“ (pagal jį) pirmą veiksmą Čikagos teatro studijos „Žaltvykslės“ vaidina „Kaimynas“. Ir sugludau. Koks čia palyginimas? Nesu-
 pratau tik, ar žiūrovas juokauja, ar gal net provokatoriškai ieško jo nuomonei pritariančių „draugų“. Todėl ir nesu-
 kiau: kokia iš tikrųjų yra jo paties nuomone. Žiūrovas pa-
 gyvenęs, brandaus amžiaus, daug teatrinio meno matęs. Ką jis čia dabar postringauja? Bet klausimas visgi mane pa-
 veikė, nes, antrą veiksmą žiū-
 rėdamas, to absurdo jau lyg su šakaliu dienos vidury ieško-
 jau. Bet, ar jį radau, dar ir šiandien nežinau. Dramą su-
 pratau, bet irgi tik po kelių dienų. Tačiau įspūdį jį man paliko ilgam laikui. Patyriau, kad jį kurta man nežinomo
 jauno lietuviu dramaturgo pa-
 vaizduoti šiandieniam Lietu-
 vos žmonių gyvenimui daugia-
 bučiuose namuose, kuriuose jų
 gyvenamos patalpos daugiau
 panašios į keturkampes dėzes,
 tokioms pat, tik jau mažes-
 nės, dėžės sandėliuoti, ne-
 gu į butus žmonėms gyventi.
 Už tat į juos įspausti žmonės
 lipa vienas kitam per galvas,
 stumfiodami purvinose laiptinėse,
 ašis „prie sienų prigludę
 klausosi vieni kitų paslapčių
 ir taip tarp savęs kaimynauja.
 Toji kaimynystė turi ir savo-
 tišką keistą, nenatūralaus gy-
 venimo brandą, dažnai net į
 didelių kraštutinumų išvirs-
 tanciją. Retai kada čia gyve-
 nantys žmonės tarp savęs san-
 tykiauja, kaip anais laikais,
 pvz., kaimuose, kur kaimynas
 buvo „brangesnis už giminę.
 Mat jis buvo arti ir, bėdos at-
 veju, visada galėjai prisiskau-

ti, kai giminė kažkur toli. O
 daugiabučiuose, nors draugys-
 tės, artimumo ir ieškoma, bet
 jau kažkaip kitaip. Neretais
 atvejais kaimynai — arba
 aistringai mylisi, ar šaudosi.
 Čia normalu kaimynui su kai-
 myne dienos įvykiais pasida-
 linti, istorijas papasakoti, net
 tarnybinius reikalus aptari-
 nėti, o kartais ir nusikaltimus
 tyrinėti po dušu, kartu besi-
 maudant. Atėjęs pas kaimynę
 nuogas vyras ir radęs ją vo-
 nioje, lipa į vonią net ir nepa-
 siklausęs.

Giedrė Griškėnaitė Gillespie „Žaltvykslė“, apdovano-
 ta žymenių už geriausią atlikimą an-
 trailei vaidmenį M. Ivaškevi-
 čiaus plėšė „Kaimynas“.

„Kaimynas“ išsiūrejęs, suvo-
 kiau, kad tokia dabartinio Lie-
 tuvos gyvenimo dalelė auto-
 riui norėjo savo kūrinį pa-
 vaizduoti, o „Žaltvykslė“ —
 parodyti jį Dešimtojo teatro
 festivalio žiūrovams. Pirmiau-
 sia klausimas man pačiam —
 ar aš, su kūriniu turiniu anks-
 čiau nesupažinęs, jį tiksliai
 supratau. Antras — ar „Žalt-
 vykslė“ pasisekė padaryti tai,
 ko ji siekė? Toliau — ar tokį
 kūrinių šiam išvijos lietuvių
 tradiciniams kultūriniam ren-

giniui, kur daugumas žiūrovų
 turi įprastinį, per daugelį me-
 tų nusistovėjusį, skonį, reikėjo
 rodyti? Dar toliau — ar jauna,
 iš megejų aktorių suburta, Či-
 kagos teatro grupė buvo pajėgi
 tokios dramos pastatymu žiū-
 rovams įtikti, ar jai tik absur-
 das ir teisejo?

Absurdas? Ne, tikrai ne.
 Bent jau ne ta prasme, kokią
 savo klausimu man ryškino
 anksčiau minėtas žiūrovas,
 nors iš tikrųjų panašiai galvo-
 jantių buvo daugia. Gal net
 daugumas tų čia mano minėtų
 tradicinių lankytojų. Būdinga
 tik, kad „Kaimynas“ stebėję,
 neseniai atvykusieji, gerai pa-
 žįstantys dabartinį Lietuvos
 gyvenimą, vaidinimu žavėjosi,
 nuosirdžiai plojo, po spektak-
 lio režisierę bei aktorius gyre.

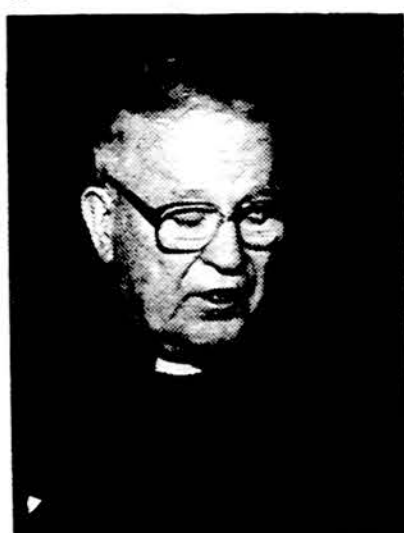
Ir tikiu — ne dirbtinai, ne dėl
 to, kad tarp vaidintojų buvo jų
 draugai. Tikiu, kad ir jiems
 buvo absurdas, bet tik ne teat-
 ro spektaklis, bet jame paro-
 dyta Lietuvos gyvenimo dalis.
 Ar tai žymė, kad mes, „senieji“
 išeiviai, Lietuvos gyvenimo
 visiškai nebepažįstame, nuo jo
 atsilikę, ar mums nepatiko ki-
 toks, gal per daug išsau-
 kiantis, moralės supratimas? Kaimynas su kaimyne viešai,
 scenoje vienoje vonioje...rimtai
 posėdžiauja? Mes gi tokias
 buitines būtinybes — nesaky-
 kim, kad jų neturėjome — tvar-
 kydamum kitaip. Pagal mano
 kaimo kaimynų pamėgtą dai-
 nelę:

*Kas turi pinigų, tasai panelė
 myli,
 O kas neturi jų, žiūri pro
 rakto skylę.*

Dabar Lietuvoje ta rakto
 skylė — visa teatro scena, ir
 žiūrėti gali nebe susirietęs ar
 prisitūpęs, bet patogiai sėde-
 damas. Ar dėl to mums iš sa-
 lės reikia bėgti? Be to, ir ne-
 bėra kur, nes iš tikrųjų teks
 dabar visas pasaulis. Tiesa,
 „Kaimynuose“ buvo nuo ko
 bėgti. Prisimenam, vonios he-
 rojė: „noriu išsaudyti kaimy-
 nus“. — „Kas nenori?“ — atsa-
 ko tardytojas. Ar negeriau, kai
 mergina kaimyną priima į vo-
 nią myletis, užuot jį nušovusi?

Sutinku, „Kaimynai“ —
 skersvejinė drama, mums ne-
 įprasta, bet festivalyje jos,
 arba panašios, visgi reikėjo.
 Lietuvoje vystosi naujas kul-
 tūrinis gyvenimas, naujų ver-
 tybių ieškoma ir mene, taigi ir
 teatre. Mes, „senieji“, dar per
 mažai jų pažįstam, tad neatsi-
 sakykim paieškoti ir susipa-
 žinti. Jauna, mūsų pačių
 brandinta, režisierė Audrė
 Budrytė ir jos vadovaujama
 „Žaltvykslė“ tą naują ir ban-
 dą parodyti. Gal ir ne visiškai
 pasisekė, profesionalai uždavi-
 nį būtų gal ir geriau išsprend-

dę, bet nepamirškime, Audrės
 būrelis yra mūsų „profesiona-
 lai“ ir mums jų labiau reikia
 negu Vilniaus ar Kauno di-
 džijų, kuriuos mes tik ret-
 karčiais tegalime išsikviesti.
 „Žaltvykslė“ mums bus visada,
 jeigu savo pačių veiksmais jos
 nesugrįšime. Sutinku — sce-
 nos vyksmą ne visi supratom,
 ne visi vienodai priėmė, kai
 kuriems gal ir nepatiko. Ir čia
 nieko, nei nuostaba, nei blo-
 go.

Kun. Viktoras Rimšelis, MIC,
 sukabėjęs invokaciją žymenių
 įteikimo vakaroneje.

Žinom, Audrė nesirinks Ške-
 mos „Žvakidės“. Drama filoso-
 finė, gili, šio ir ano pasaulio
 junginys, gyvųjų ir mirusiųjų,
 tiksliau — nužudytų, nukau-
 kintų negyvųjų su artima-
 siais, net su savo žudikais, su-
 sitikimas. Taip pat sudėtinga,
 scenai labai sunki, žiūrovus į
 kitą pusę vedanti. Tai kita De-
 šimtojo teatro festivalio pusė,
 jau mūsų, vyresniųjų, kartos
 žiūrovui, irgi kritiškų pastabų
 sulaukusi. Per sunki ne tik
 vaidinti, bet ir žiūrėti. Ar to-
 kiuose festivaliuose nereikėtų
 ko nors lengvesnio, linksmiau
 nuteikiančio?

Aišku, dėmesio vertos ir to-
 kios pastabos. Nors ir mažiau
 žiūrovų buvo kanadiečių spek-
 takliuose, bet jų rodytos kome-
 dijos šiuo kartu Čikagos teat-
 rų lankytojams, sakyčiau, ge-
 riau patiko. Nors ir mėgėjai,
 tačiau „Aukuro“ ir „Aitvaro“
 seni scenos vilkai, pastiprinti
 Šiaulių teatro profesionalais,
 jau ir pavargusius lankytojus
 — jie abu savo meną rodė ta
 patią dieną, šeštadienį po pie-
 tų — nuteikė linksmam, maloni-
 ai, todėl jie ir pagyrų negai-
 lėjo. Kažn kaip būtų, jeigu bū-
 simuose festivaliuose — tikiu,
 kad šis tikrai dar nepaskuti-
 nis — tokiu keliu būtų pasuk-
 ta. Ar nevertėtų ir Audrei Bud-
 rytei, ir Algimantui Žemai-
 tiui paieškoti linksmų ko-
 medijų arba lengvesnio turi-
 nio dramų, ir nebe apie pra-
 eitį, bet dabartinį Lietuvos gy-
 venimą. Tokie spektakliai tik-
 rai daugiau lankytojų susi-
 lauktų. Bet tokių sceninių
 vaizdėlių turbūt mažai. Išeivi-
 ję jau niekas jų neberašo, o
 kažin kaip Lietuvoje? Jeigu
 kūrinių nėra, gal bent juos pa-
 rašyti galintys autorių susi-
 rastų? Konkurso būdu, o gal
 net ir pagal specialius užsaky-
 mus? Ar veikliai JAV LB Kul-
 tūros tarybai nevertėtų jį tai
 atkreipti dėmesį ir kitam fes-
 tivaliui ką nors panašaus pa-
 daryti, žinoma, su Lietuvių
 fondo finansine parama au-
 torių honorarams.

Ir užsklandai, dar vieno, vi-
 sus vaidinimus mačiusio, žiū-
 rovo žodelis: Dešimtasio teatro
 festivalis, Marijos Remienės
 vadovaujamos JAV LB Kul-
 tūros tarybos ruoštas, keturių
 JAV ir Kanados lietuvių teat-
 rų atlieptas, buvo sėkmingas
 įnašas į mūsų lietuvių palaik-
 kanciją kultūrinę veiklą. Ver-
 tas ir organizatorių, ir atlikėjų
 sunkaus, ilgo darbo. Tad vi-
 siems tik didelė, didelė padė-
 ka. Prie jo prisidedu ir aš.

Bronius Nainys

Svarbus įnašas į baltistiką

Algimantas A. Naujokaitis

Mokslo ir enciklopedijų lei-
 dybos institutas Vilniuje nese-
 niai lietuvių kalbą išleido įdo-
 mų ir gana storą (540 psl.)
 mokslinį veikalą *Baltų kalbos*.
Lyginamoji istorija. Knygos
 autorius — jaunas, bet jau
 spėjus pagarsėti, italų kalbi-
 ninkas, Pizos universiteto
 profesorius Pietro Umberto
 Dini. Jis gana gerai kalba lie-
 tuviškai ir latviškai, bet la-
 biausiai mėgsta lietuvių kalbą,
 turi Lietuvoje daug draugų,
 nuolat bendrauja ne vien su
 mūsų kalbininkais, bet ir su
 rašytojais, yra išvertęs į italų
 ir savo tautiečiams paskelbęs
 mūsų žemininkų, vėliau —
 Justino Marcinkevičiaus, To-
 mo Venclovos ir kitų poetų
 eilėraščių. Atgimimo metu P.
 U. Dini parašė entuziastinio
 kupiną knygą *Baltijos žie-
 das*. Joje italams puikiai pa-
 pasakojo apie trijų Baltijos ša-
 lių, tautiečių užsienyje kovą
 dėl nepriklausomybės.

P. U. Dini knygą *Baltų kal-
 bos* Italijoje pasirodė 1997 m.
 lingvistinėje serijoje *Europos
 kalbos* ir turėjo gana kuklų
 tikslą. „Lig šiol italų kalba
 neturėjome apibendrinamojo
 veikalą, įvedancio į baltų filo-
 logiją ir lingvistiką. Šia knyga
 norėta bent kiek užpildyti
 esamą spragą“, — rašė jis ta-
 da šios knygos pradžioje, vi-
 ddamasis, kad bus įvertintas
 „siekis sugrąžinti milžiniško
 laikotarpio — nuo senų seno-
 vės iki dabarties — baltų kal-
 bines bendrijos poslinkius,
 kurie savitai dėstomi chro-
 nologinėmis kultūros pakopo-
 mis, atspindinčiomis Pabalti-
 jo valstybių istorijas, ne vien
 kalbų raidos fazes“.

Nežinia, kaip P. U. Dini veika-
 lą įvertino patys italai, bet
 lietuvių kalbininkai iš karto
 juo susidomėjo, gilinosi į jį,
 bet apibendrinti visko, kas da-
 roma baltistikoje, nesiėmė.

P. U. Dini savo veikalą iro-
 dę, jog vien pabirus medžiag-
 kos, apriėmiančios ilgų tyrinė-
 jimų šimtmetį, surinkimas į
 krūvą reikalauja didelio
 kruopštumo ir mokslinės eru-
 dicijos. Užtenka pasakyti, kad
 veikalas cituotų autorių, jų
 darbų ir publikacijos šaltinių
 sąrašas sudaro daugiau kaip
 100 psl. Visi jie tekste atspin-
 dėti su autorių nuomone, jie
 gincijasi tarpusavyje, o su jais
 visais nevengia pasigalinti,
 pasiginčyti ir pats veikalas au-
 torius P. U. Dini, parodyda-
 mas ir savo poziciją, nuomo-
 nę. Ta veikalo autoriaus po-
 zicija ryškėja iš to, kad visa
 medžiaga dėstoma tam tikro-
 mis problemomis, kurias iš-
 kelia ir motyvuoja veikalo au-
 torius, pasiremdamas dau-
 giausia prie jo dirbusiais ir
 vertingiausiais išvadų pateiku-
 siais tyrinėtojais, ir tik po to
 viską apibendrinamas.

Kita vertus, baltistikos fak-
 tai veikalas nagrinėjami nuo
 seniausios priešistorės, at-
 spindėtos vietovardžiuose, ir
 ypač hidronimikoje, iki šių
 dienų, kai galima vertinti gy-
 vą baltų kalbų būklę ir raidą.
 Gryni kalbos dalykai čia nėra
 atsiesti nuo baltų tautų isto-
 rinės lemties, todėl skaityto-
 jai, kuriems sunku įsigilinti į
 specialius lingvistikos klau-
 siumus, gali daugiau dėmesio
 kreipti į tas istorines sąlygas,
 kurios lėmė baltų kalbų rai-
 dą, daugumos jų išnykimą, o
 išlikusių — tobulėjimą.

Knygoje ypač ryškiai paro-
 dytas lietuvių kalbos istorinis
 likimas. Skaitytojams bus įdo-
 mu kiek sužinoti ir apie lietu-

Pietro Umberto Dini.

viškiasias kuršų, jotvingių, ga-
 lindų, sėlių, žemgalių kalbas,
 kurių vien pavadinimai šian-
 dien težinomi. Sužinome taip
 pat apie prūsų ir latvių kalbų
 ypatybes, lyginant jas su lie-
 tuvių kalba.

Nuosekliai pritaikęs vidinį
 lyginamąjį metodą, P. U. Di-
 ni parodė baltų kalbų raidą,
 kaip tam tikrą savaimingą
 procesą, kuriame veikė ir vei-
 kia vidiniai dėsniniai, o ne
 vien išorinės įtakos. Tai pa-
 dėjo autoriui atrasti api-
 bendrinamąjį medžiagos dė-
 stymo modelį, kurio pagalba
 jis baltų kalbas išmatavo dve-
 jopu masteliu: vertikaliai au-
 torius apžvelgia jų visų isto-
 riją, o horizontaliai — nuolat
 mato jų tarpusavio sąsajas ir
 sąveikas. Todėl šios knygos
 lietuviško leidinio pavadinimas
 papildytas paraše „Lygi-
 namoji istorija“. Tai gerokai
 sustiprina paties baltistikos,
 kaip savarankiškos mokslo
 disciplinos, pozicijas.

Kalbėdamas apie baltisti-
 kos būklę Italijoje, P. U. Dini
 pabrėžė: „Italijoje įvykiai su-
 siklostė taip, kad baltistikos
 „nekalbas prasidėjimas iš kal-
 botyros šonkaulio“, ypač pas-
 katintas ir palaikytas pir-
 miausiais neolingvistų savais
 sumetimais, vėliau nulėmė
 tolesnę tyrimų kryptį: beveik
 visa baltistinė medžiaga moks-
 lininkų, dažniausiai dirban-
 čių kitose srityse, buvo tiria-
 ma ir marginaliai, ir tik pa-
 pildomai“. Kitaip tariant, bal-
 tistika Vakaruose buvo kitų
 mokslų, pirmiausiai indoeuro-
 peistikos tarnaitė. Lietuvoje
 jos vaidmuo, greta lituanisti-
 kos, irgi buvo tarsi antrinis.
 Italų mokslininkai P. U. Dini
 savo nauju veikalu sukeitė
 vertybes vietomis ir privertė
 indoeuropeistiką su visais jos
 pasiekimais tarnauti baltisti-

kai. Galima drąsiai teigti, kad
 dabar baltistikos studijos be
 Pietro U. Dini knygos nebe-
 galės žengti nė vieno žings-
 nio, nes ji — jų atrama.

P. U. Dini knygą *Baltų kal-
 bos*. *Lyginamoji istorija* lietu-
 viškai parūpino du Vilniaus
 universiteto profesoriai — ge-
 ri autoriaus draugai, ne kar-
 tą lankęsi Italijoje ir skaitę
 paskaitas jos universitetuose.
 Vilniaus universiteto Klasiki-
 nės filologijos katedros profes-
 sorius Henrikas Zabulis ją
 išvertė į lietuvių kalbą, o Bal-
 tistikos katedros vedėjas Bo-
 nifacas Stundžia priderino
 jos mokslinį krūvį prie lietu-
 vių lingvistikos lygio.

Dėl P. U. Dini veikalo teko
 kalbėtis su vertėju prof. H.
 Zabuliu, kuris yra valstybinės
 mokslo premijos laureatas,
 neseniai susikūrusios intelek-
 tualų sambūrio „Patirtis“ na-
 rrys. Jis pasakė, kad tiek jis,
 tiek veikalo redaktorius, dirb-
 dami prie P. U. Dini veikalo
 vertimo, nuolat bendradar-
 biavo su autoriumi, svarstė ir
 tikslino jo teiginius, vienu-
 kitur medžiagą papildė, o kas
 lietuvių skaitytojui nebuvo
 aktualu — praleido. Todėl
 lietuviškos knygos vertimas
 yra patobulintas jos varian-
 tas. Jį atidžiai peržiūrėjo
 pats P. U. Dini, todėl vėlesni
 šio veikalo vertimai, apie ku-
 riuos jau kalbama Latvijoje,
 Lenkijoje, Rusijoje ir net Ame-
 rikoje, turės atsižinti į lietu-
 viškąjį jos pavidalą.

Be kita ko, knygos autorius
 P. U. Dini, dalyvavęs jos pris-
 tatymo iškilėse Vilniaus
 universitete, pasidžiaugė, kad
 šis veikalas pasirodė lietu-
 viškai, nes lietuvių kalba yra
 pasaulinė baltistų kalba, tad,
 be abeje, P. U. Dini veikalas
 sudomins, bus perskaitytas
 visų pasaulio lingvistų.

LA Dramos sambūrio režisierius Algimantas Žemaitaitis neslepia
 savo džiaugsmo, kai jo režisuota A. Škemos drama „Žvakidė“
 laimėjo geriausio X teatro festivalio spektaklio žymenį. E. Buteno
 nuotrauka.

„Teviškes“ kapela, linksmynai svečius žymenių įteikimo vakaroneje. Iš kairės: dr. Leonidas Ragas,
 Alfonsas Senūnas, Herkulis Strolia, vadovė Stasė Jagminienė, Jūra Bakaitienė, Pranciškus Ivinskis,
 Eugenijus Buteno nuotrauka.

X teatro festivalio rengimo komiteto pirm. Leonas Narbutis ir Ge-
 novaitė Razumienė, kankliavusi festivalio atidarymo metu Jauni-
 mo centro kaviniėje lapkričio 22 d. Edvardo Šulaičio nuotrauka.

Leidiniai

Klasės seniūnas — Lietuvos prezidentas

Kelionė į paslapčių šalį

Juozas Končius

Juozas Končius. *Kelionė į paslapčių šalį*. Naujasis amžius, Kaunas, 2000. 152 psl. Kaina sutartinė.

„Vienam iš aštuntokų, klasės seniūnui Valdui, buvo užtikrinta, kad po dešimties metų jis jau bus Lietuvos prezidentas. Ka gi, po dešimties metų, po penkiasdešimties, bet jam skirta keikimai išsipildė“ (psl. 142). Tai buvo išpranašauta 1946 metais Eichstätt (Rebendorf) lietuvių gimnazijos pirmosios laidos šimtadienio linkėjimuose jau pokarinėje Vokietijoje. Gimnazijos baigimo iškilnės įvyko gegužės mėnesio 14 dieną. Baigusiųjų mokyklą vardą atsisveikino su mokytojais ir mokiniams Valdas Adamkevičius-Adamkus. Jam jau ne kartą buvo tekę kalbėti įvairiuose renginiuose mūsų klasės vardu, ir visada jis mums gerai atstovavo... Jis taip pat prisidėjo, kad būsimieji, kokių išleidami į gyvenimą mokytojai norėtų mus matyti ateityje“ (psl. 147).

Tai tik trumpa ištrauka iš Juozo Končiaus knygos, išleistos šįmet Kaune. Knygoje yra šešetas aprašymų. Beveik trečdalis knygos užima „Ukanoose paskendusi jaunystė“, kur autorius gyvai ir patraukliai prisimena pokario lietuvių gimnaziją Vokietijoje. Autorius sako norėjęs geriau perteikti ji supusią aplinką ir mokyklos nuotaiką bei jausmus, kuriais gyveno toli nuo tėvynės būdami jaunuoliai. Jam tai labai gerai pavyko. Tai bene įdomiausia knygos dalis, gal ir dėl to, kad ten man kaip tik teko tuo pačiu laiku būti. Skaitant mano atmintyje likę įvykiai ir žmonės atgijo naujos informacijos šviesoje. Aprašytas amerikiečių karinės policijos tikrinimas įtariamų vyrų, suvartų į stovyklos skalbyklą. Tai ta pati skalbykla, kur savo mamai padėdavau skalbinius gręžti. Aprašomi šeštadienio vakarai, kur Alfonsas Gečo vadovaujama, kapela į salę sutraukdavo visus, norinčius pašokti ir pažiopsoti. Mūsų gyvenamasis kambarelis buvo kitoje pusėje koridoriaus, vedančio į tą šokių salę. Kas šeštadienio vakarą mane užliūliuodavo valso ar tango melodijos. Kai užplėsdavo polkute, aš jau būdavau sapnų karalystėje.

Kai kurie aprašomi mokytojai buvo ir mano mokytojai. Aš tuo metu gimnazijoje buvau pirmokas. Gimnazijos direktoriumi buvo Petras Baltūnas. Vicedirektoriai buvo du: Stasys Barzdukas ir Vincentas Liulevičius. Pagarbiai minimas ir Vytautas Žemkalnis-Landsbergis, dėstęs meninį lavinimą. Tai dabartinio Lietuvos Seimo pirmininko tėvas. Gabrielius Žemkalnis, Seimo pirmininko brolis, buvo vienas

iš 55 baigusiųjų šią gimnaziją kartu su knygos autoriumi. Įdomiai aprašomas bendrabūčio gyvenimas bei jo prižiūrėtojai. Pagarbiai prisimename kambario prižiūrėtojas pulkininkas Zigmantas Rumša. „Kiekvieną vakarą, prieš eidamas miegoti, rimtai nusiteikęs jis pasirodydavo tarpduryje. Mes pagal jo nurodymą išsiriukuodavome vidury kambario. Pulkininkas, peržvelgęs rikuotę, sukomandavo: „Ramiai! Himnas!“ Po to dar pridėdavo: „Malda!“ Mes užtraukdavome tada dar posmelį „Marija, Marija““ (psl. 131).

Antrasis knygos trečdalis tenka *Kelionė į paslapčių šalį* skyreliui. Tai vienos ilgesnės kelionės įspūdžiai, kuriuos autorius patyrė, važinėdamas su amerikiečių gimnazijos grupe po Rytų Europą, iskaitant ir Sovietų Sąjungą 1971 metais. Nors skyrelis skaitomas lengvai, šia ar panašia tema jau ne kartą buvo rašyta, taip, kad naujovės elemento nebėra. Šis skyrelis paties autoriaus jau buvo *Draugo* dienraštyje anksčiau išspausdintas. Aprašymo didžiausia vertė gal yra pačių įvykių dokumentacija. Už dešimties ar daugiau metų daug kas gal nebėros prisiminti, ar bus per jauni prisiminti, kaip turistai Rytų Europoje būdavo traktuojami.

Likusį knygos trečdali užpildo keturi rašiniai: „Žaliuoja žuolai“, „Svečiuose pas Lietuvos stomatologus“, „Išdylantys pėdsakai ir „Ruduo Lietuvoje“ (psl. 147).

Iš kur tu, paukšte nematyta?

Irena Norkaitytė-Gelazienė. *Baltoji paukštė*. Eilėraščiai. Tapyba. Hickory Hills, Illinois, 2000 metai. Spalvotos pačios autorės iliustracijos, 84 psl. Kaina nepažymėta. Knyga gaunama ir *Draugo* knygynelyje.

Vargiai kas prieš šios kny-

Irena Norkaitytė-Gelazienė. „Paukščiai“. Akrilis.

žuolai“, kur duodamas „daugiau pasąmonės išgyvenimas, sukeltas jausmų ir prisiminimų, aplankius nepriklausomą Lietuvą“, aprašymai yra susiję su autoriaus kelionėmis Lietuvoje jau po nepriklausomybės atstatymo. Tai graži paskata Lietuvoje besilankysiantiems.

Knygos gale išvardinti Eichstätt lietuvių gimnazijos „aštuntosios klasės mokytojai 1945 metais. Jų buvo aštuoniolika. Taip pat pateikiamas pirmosios laidos abiturientų sąrašas. Jų buvo 55.

Romualdas Kriaučiūnas

gelės pasirodymą yra girdejęs apie Irenos Norkaitytės-Gelazienės kūrybą, juo labiau poeziją, nors jos lakūs, spalvingi, kiek primenantys ir Čiurlionį, ir Šimonį, ir net sėselę Mercedes, kurios piešimo-tapybos pamokas ji lankė, paveikslai puošia ne vieno mūsų tau-

Irena Norkaitytė-Gelazienė. „Laumės semia vandenį“. Akrilis.

Kelias į savęs atradimą

Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras išleido J. Pikūno ir A. Palujanskienės knygą *Asmenybės vystymasis*. Tai antrasis patalintas ir papildytas leidimas, sulaukęs didelio populiarumo akademines bendruomenes ir plačiosios visuomenės sluoksniuose.

Knygoje pateikiami asmenybės vystymosi ypatumai nuo gimimo iki visiškų asmenybės brandos bei autentiškumo, pristatomi svarbiausieji vaiko auklėjimo tarpsniai, esminiai veiksniai juose, identiteto problema, inteligentiškumo esmė, uždaviniai.

Visapusišką asmenybės subrandimą rodo kompetencijos pasiekimas daugelyje sričių. Tai atskleidžia fizinės, intelektualinės, emocinės, socialinės,

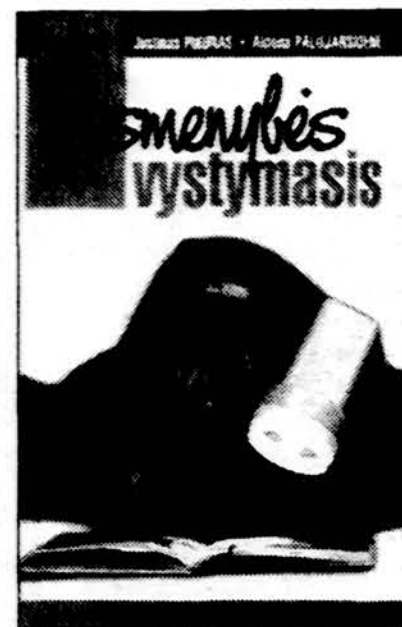
darbingumo, moralinės, religinės kompetencijos turėjimas.

Išmintingu užsieniečio žvilgsniu pristatoma Lietuvos jaunimo auklėjimo problemos televizijos, alkoholio ir narkotikų įtakoje, dorinio vystymosi padėtis Lietuvoje, atskleidžiant Bažnyčios vaidmenį.

Dėmesio verti patarimai, kaip apsaugoti nuo psichinės įtampos, kaip kurti vertingas sugestijas ir jas panaudoti gyvenimo stiliui taisyti bei jį tobulinti.

Teoriniai teiginiai grindžiami VDU psichologijos katedros darbuotojų, doktorantų, magistrantų atliktais tyrimais ir gautais rezultatais.

„Remdamiesi protu ir širdimi, darykime visa, kas gera, gražu, teisinga ir šventa“, —

teigia J. Pikūnas. Tame sakinėje glūdi visa subrendusios ir autentiškos asmenybės esmė. VDU psichologijos katedros

doc. B. Grigaitė

Širdis — Lietuva

Širdis — Lietuva. Išleista Los Angeles lietuvių fronto bičiulių lešomis; išleido J. Laisvės fondo Lietuvos filialas; Mickevičiaus 47-3, LT 3000 Kaunas, Spausdino UAB — „Sapnų sala“, Vilnius. Sudarytojas ir redaktorius Vidmantas Valiušaitis; dailininkas Algimantas Dabšys. Tiražas 2,000 egz.

Redaktorius V. Valiušaitis, remdamasis archyviniais dokumentais, amb. Vytauto Antano Dambravos veiklą Lietuvoje labai nepaprastai vaizdžiai bei kruopščiai aprašė 26 straipsniais, nusitęsusiems per 154 puslapius.

Pradžioje jis teigia, kad „praieitis kalba per žmones — jų darbus, įvykius, ženklus, kurie kartais išnyra istorijos skliaute, kaip ryškūs meteorai, kurie nušviečia jau kito laiko ir kitos epochos žmonių gyvenimus bei darbus“. Jis pabrėžia, jog ir Lietuvos dabartinis ambasadorius Ispanijai, kurie suskirstyti į tris dalis: „Aš esu medis“, „Kortų namelis“, „Laumes juosta“. Eilėraščiai daugiausia trumpi, sklandūs, gan moderniai eilijuojami, atspindi autorės gyvenimus, pa-saulėjautą, tėvynės meilę.

Straipsnyje „Trys žvaigždės“ jis primena V. Dambravos išgyvenimus, kai jo akys okupantas užkalė tremtinių vameninius išgyvenimus, pa-saulėjautą, tėvynės meilę.

torius taria: „Versdamas Vytauto Dambravos biografijos lapus, galvojau: kokia jėga vedė ir palaikė šį žmogų išbandymų ratuose, iš kur sėmėsi stiprybės ištverti...“ Ir primena jis Austrijos lageryje 1948 m. atsisveikinant su likimo draugais užrašytus žodžius: „Aš pasižadau, kad ir tūkstantio galimybių šalyje būdamas, visomis jėgomis dirbsiu už Pabaltijo laisvę ir nepriklausomybę... Iki pasitemimo laisvoje mūsų tėvynėje!“

Straipsnyje „Tarp politinio elito Jungtinėse Tautose“ minimas įdomus atvejis, kai Vytautas Dambrava buvo *Draugo* korespondentu Jungtinėse Tautose. Tuo metu VLIKo akcija buvo nukreipta daugiausia į JAV. Žurnalistui V. Dambravai kilo mintis pabandyti kreiptis į Graikijos, Filipinų bei Tailando ambasadorius ir paprašyti, kad Korėjos diskusijų metu jų atstovai primintų sovietų agresiją Lietuvoje. Ir koks buvo nustebimas, kai Lietuvos tragišką likimą tu šalių atstovai pagarsino JT Saugumo taryboje. Tai buvo pirmasis V. Dambravos politinio pabūdzio žingsnis, kurį jis aptarė savo atsiminimuose šiais žodžiais: „Jau tada pastebėjau, kad, kai yra tikslas, atsiranda ir kelias“. O straipsnio autorius pastebi: „Taigi eilinio žurnalisto lankstumo ir įžvalgos dėka, pavyko pasiekti, kad kai kurios delegacijos iškeltų Lietuvos bylą į diskusijų plotmę“.

1955 m. Vytautas Antanas Dambrava iš Vašingtono buvo perkeltas į Vokietiją, Miuncheno radijo centrą lietuvių programos direktoriumi. O po metų jis jau buvo šios radijo stoties centro specialiojo įvykių tarnybos vadovu. Savo darbą „Amerikos balse“ jis vadina „aukso metais“, nes čia buvo galimybė ginti okupanto nutildytos lietuvių tautos gyvastį.

1960 m. grįžo į Vašingtoną dirbti „Amerikos balse“ Pietų Amerikos skyriaus direktoriumi ispanų ir portugalų kalbomis. Ir čia atsivėrė durys politinės veiklos karjerai. V. Dambravos viršininkas Gen. Karst po trejų metų jo darbą aptarė šiais žodžiais: „Ponas Dambrava savo darbui yra pasižvelgęs, entuziastingas, energingas ir nuovargio nepažįstas žmogus. Jo požiūris — siekti idealo. Profesiniai įgūdžiai — išskirtiniai. Savo darbe kompetentingas iki smulkmenų, giliai suvokia žmogiškąsias galimybes ir ribas. Turi puikų vykdytojo talentą. Kitų žmonių atžvilgiu

— šiltas ir draugiškas. Diplomatiškas ir gerų manierų.“ (67 psl.)

Ir tuoj po šitokio įvertinimo jam buvo pasiūlyta grįžti Užsienio reikalų tarnyba. Čia prasidėjo ilgametė tarnyba su reikšminga diplomatinė karjera, ne tik jam patiam, bet ir Lietuvai. Tos tarnybos kelias yra su dideliais vingiais beveik po visą pasaulį. Savo atsiminimuose jis rašo: „Istoje diplomatinės tarnybos rezervą, vyko didelės diskusijos, kur mane siūstų atgal į Vokietiją, į San Paulo, Rio de Janeiro ar į Congo, į Vietnamą.“ (69 psl.)

Sutiko čia ir lietuvių. Mini kapitoną Jurkų ir drąsią korespondentę Jūrą Kazickaitę. Didžiausią išpūdį jam paliko tos šalies jaunimas ir Vietnamo katalikai, kurių tikėjimas yra gyvas, gilus ir pastebimas kasdieniniame gyvenime. Jo tarnybos viršininkų atestacijos lape, tarp kitko, įrašyta, kad Vytautas Dambrava mažiau kaip per 18 mėnesių supažindino su programų kūrimo metodais, pagerino transliacijų kokybę. Jis yra puikus mokytojas, o jo darbas sėkmė pranoko lūkesčius.

1967 m. jis jau JAV ambasados attache Bolivijoje, kur dirbo dvejus metus, vadovaudamas JAV spaudos ir informacijos programai. Šis darbas buvo įvertintas net pačių bolivių didžiausiam dienraštyje *Hoy* vyr. redaktoriaus žodžiais: „Vytautas Dambrava yra išskirtiniojo ir aukštesniojo atspindys. Kilme lietuvis, JAV pilietis, jis yra ištikimas gėrio tarnyboje. Tikras dvasios ir intelekto aristokratas... Jo dvasia kupina kilnumo, nuoširdumo ir tikros draugystės... Tokia draugystė jis dovanojo Bolivijos žmonėms“.

Vytautas Dambrava, baigęs tarnybos kadenciją, buvo apdovanotas aukščiausiu šio krašto „Andų Aro“ ordinu. 1970 m., V. Dambravai JAV departamentas pasiūlė pereiti į nuolatinę diplomatinę tarnybą, o prez. Nixon jį paskyrė konsulu į Meksiką.

1971 m. buvo paskirtas į Buenos Aires. Šiuo paskyrimu labai džiaugėsi: pakilimu karjeroje ir tuo pačiu geresne alga. JAV ambasadorius Argentinoje John Davis Lodge apie Dambravą yra išsitaręs: „Jo savybės yra unikalios — turi ne tik proto, bet ir širdies... Juo geriau aš jį pažinau, juo labiau ryškėjo išskirtinės jo savybės.“

Nukelta į 4 psl.

Irena Norkaitytė-Gelazienė

PASIVYK

Tu pasivyk mano jaunystę, o pavasari!
Ir pasivyk — jau pumpurais nutaškė
Karklus prie mano lango,
Ir šiltas spindulys paglostė drebančias šakas.
O vėjas susisukęs vėl šulpyne,
Vaikysis debesų bandas.
Tu pasakyk — gal vėl žibuoklės akimis
Pažvelgsiu aš į saulę,
Ir stimos lengvumu
Aš persoksiu vargus ir melą...
Bet vėjas mano baltus plaukus tik kedena
Ir žingsnių negirdžiu sugrįžtančios jaunystės.

TU VIS SAKEI — TEGU

O buvo, buvo vakaras —
Ir saulė leidosi disku,
Ir mano akys, abys sakalo,
O mano žydinčios linu.

Žvaigždynai gėrė ežerą —
O tu sakei — tegu!
Pripilta tartum, nerimo
Akim žmonių trumpu.

Lengvai pakilo rūkas
Nuo ežero krantų,
Ir supo mus, kaip kūdikius —
Tu vis sakei — tegu.

O buvo — buvo vakaras.
Iš tūkstantio ir vieno vakarų,
Dabar taukai pravirko asarom —
Nebuvo kam sakyti — tegu...

M. K. Čiurlionio 125-ųjų gimimo metų festivalyje, Cleveland, Ohio. Iš kairės: Beata Čiurlionienė, Vilniaus Styginių kvarteto nariai Girdutis Jakaitis ir Artūras Šilalė, Juri Čiurlionis, pianistas Rokas Zubovas. Lino Johansono nuotrauka.

Muzikoje atgimęs pasaulis

Vytautas Matulionis

Lietuvos menininkų viešnagės Amerikoje nėra retos, laukiamos, bet ne visada patenkinamos. Todėl, kai pasitaike proga pasigėrėti tikru menu, klausytojas/žiūrovas kartais pasijunta kiek nustebintas, priblokštas, net apstulbintas. Tokią progą Clevelando lietuviai (ir amerikiečiai) išgyveno 2000.11.12. koncerte, minint didžiojo lietuvių kompozitoriaus/ dailininko Mikalojaus Konstantino Čiurlionio 125-tąsias gimimo metines ir tuo pačiu puikiai pristatant jo bei šių dienų lietuvių kompozitorių klasikinę kamerinę muziką Amerikos publikai. Koncertas įvyko puošnioje ir jaukioje Reinberger Chamber Music Hall at Severance salėje.

Koncerto programoje — M. K. Čiurlionio ir jo atminimą pagerbusių Vytauto Barkausko, Mindaugo Urbaičio ir Remigijaus Merklio kompozicijos. Koncerto menininkai: Valstybinis Vilniaus Styginių kvartetas — Audronė Vainiūnaitė — pirmas smuikas; Artūras Šilalė — antras smuikas; Girdutis Jakaitis — viola; Augustinas Vasiliauskas — violončelė. Pianistai: Rokas Zubovas, Sonata Deveikytė — Zubovienė, Gintė Čepinskaitė.

Koncertą pradėjo Mikalojaus Konstantino Čiurlionio provaikantis pianistas Rokas Zubovas keturiais savo prosenelio preliudais. Paskutinį kartą girdėtas prieš keletą metų, pianistas labai maloniai nustebino savo muzikine ir menine branda. Jo rimta ir gili įžvalga į grojamą kūrinį

tą išpūdį tik sustiprino. Zubovo rankose Čiurlionio preliudai atsivėrė kaip ilgesingos, painiai menamos ir neatspausdintos mįslės, klausiančios, bet nesitikintios atsakymų. Pirmasis, „Prelude in G major“ (VL 338) skambėjo geriausiai. „Prelude in B Minor“ (VL 329) ir „Prelude in A Major“ (VL 335) buvo lyriškiausi. O audringiausiame ju — „Prelude“ (VL 339), nerimo pilni, gaivalinga jėga prisotinti akordai pabaigoje išsilejo į guodžiančią tylą, mįslės taip ir neatspausdintos. Šiame preliude Zubovas buvo įspūdingiausias.

M. K. Čiurlionio „String Quartet in C Minor“ (VL 83) (Allegro Moderato, Andante, Minueto, Vivace), jautrių kvarteto pirštų glostomas, gražiai atskleidė šio meno vieneto sugebėjimus. Žaismingas Allegro Moderato, įsikūnijęs klausimų-atsakymų forma ir pasikartojančiomis melodijomis, tuoj palenkė klausytoją ausi — ypač vaivorykštės lanku skriejantis pirmasis smuikas. Temomis ir variacijomis turtinamame Andante viešpatavo svaiginančiai švelnaus tono violončelė. Minueto, Vivace aidėjo pakaitomis, kiekvieno instrumento glamona, jama, iš Andante atklydusi melodija. Visa kūrinį gaubė čiurlioniškas slėpingumas.

Vytauto Barkausko „Journey of the Princess, Fairy Tale“ (Op. 114 after M. K. Čiurlionis, For Piano Four Hands and String Quartet) su pianistėmis Sonata Deveikyte-Zuboviene ir Gintė Čepinskaitė.

pinskaite prabilo aukšta, tylia smuiko gaida, besidriekiančiai pasaku tolius. Vainiūnaitės pirštų nukliai verpiama, vos girdama gija buvo tas takas, kuriuo sakmų karalaitė keliau per Barkausko įsivaizduotą čiurlionišką pasaulį. Abi pianistės čia turėjo labai atsakingas partijas. Jų staigus ir griežti sustojimai sudramatino, kartais iki grėsmingumo, kartu įnešdami gaivinančių naujovių.

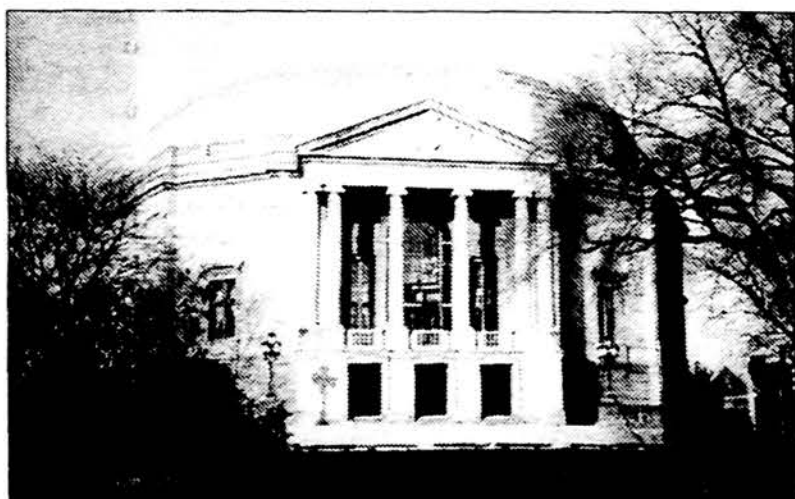
Po pertraukos, Mindaugo Urbaičio kompozicija „Stillness“ (Quintet for piano and string quartet) giliau pažvelgė pro Barkausko anksčiau pravertą čiurlioniškos visatos langą. Čia karaliavo tylą, ramybę ir veidrodinių vandenių žaismatuojamos gėlės. Viso kūrinio nuotaikai toną davė pianistas Sonatos Deveikytės-Zubovienės jautriai ir tvirtai valdomas instrumentas. Žmogaus balsu pavirtęs pirmasis smuikas dainavo lyg uzburtas, o smuiko ir violončelės draugiški „pokalbiai“ kvietė klausytoją susigundyti kompozitoriaus įvaizdžiu glamonėmis. Šioms įspūdingoms pastangoms nuosirdžiai talpininkavo antras smuikas (Artūras Šilalė) ir viola (Girdutis Jakaitis).

Su Remigijaus Merklio „MiKonst“ (Quintet for piano and string quartet), glaudžiai bendradarbiaujant Rokui Zubovui, iki šiol kruopščiai puoselėta vakaro nuotaika visiškai pakito. Jei ankstesnėje programoje kuriniai ryškiau pabrėžė švelniąją Čiurlionio

meno pusę, tai ši drašė ir iššūkių pilną kompoziciją parodė Čiurlionių, kaip daugialypę asmenybę, išryškino joje glūdantį nerimą ir iš jo kylančias sielos audras. Tai buvo aštrių piano tonų staigus ir nesuvaldomai siaučiantis viesulas painiame, beveik įkyriai besikartojančių melodijų labirinte, nepaprastu greičiu vingiuojančiam per sudėtingą harmonijų raizgyną. Šis, kartais erzinančių saskambių verpetas sudarė pačią moderniausių programos dalį. Jis tuoj pat atkreipė klausytojų dėmesį, kai kuriuos „pabudindamas“ iš anksčiau skambėjusios muzikos svaigulio. Menininkams šis priešpriešų kupinas kūrinys, tiksliai besiblaškantis tarp lyrinio įtarpų ir viską nustaibytį grasi-nančios, bet netikėtai tyliu saskambiu užgastančios audros, jokių pastebimų ar girdimų sunkumų nesudarė. Iš keblių ritmų spastų jie lengvai išsivadavo ir grojo lyg „apsėsti“. Tai labai asmeniškai suprasta ir meniškai atkurta Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kūrybos esmė. Įdomu, ką kompozitorius galvojo, šiuo būdu reikšdamas pagarbą didžiajam Čiurlioniui.

Kas gi iškelia šį kvartetą į muzikinės kasdienybės? Tai menininkai — virtuozai, kuriems technika jau seniai neišraunama į jausmų ir sielą.

Bet tai tik įrankis, kurį jie taip igudusiai naudoja, kad jis (svarbiausia!) nenustelbia pačios muzikos. Stebina jų tiesiog telepatinis susiklausymas. Jie ne tik girdi ir jaučia, ką kiti instrumentai groja, bet tuos jausmus tiksliai išgyvena ir juos dosniai pažeria smaguriams klausytojams. Tai meno tikrovė, kuri nepripažįsta apgaulės. Jų sodrus ir skaidrus tonas nedingsta, net ir šiuolaikinės muzikos siauruly ir jos išnarinčių melodijų kartais beprotiškame skubėjime į stulbinančią ramią atomazgą, ir priverdia klausytoją su pasitenkinimu bei palengvėjimu giliai atsidusti. Kvarteto menininkai kompozitoriaus mintis pletoja ne tik atidžiai, bet ir temperamentingai savitai, pražysdami tik jiems būdingais atspalviais. Jų linija vientisa, nesvarbu ar ji čiurlentų kukliu upeliu, ar plauktų plačia upe, ar šniokštų putojančiu kriokliu. Audronė Vainiūnaitė zavyjo tono skaidrumu, net ir tyliausiose vietose. Augustino Vasiliausko grojamos violončelės garsų šiluma klausytoją pavergė. Visi kvarteto nariai yra tikri scenos veteranai, švelnioniais instrumentais išsikovoję daug reikšmingų pergalių pasaulinėse scenose. Kaip miela, kad šie instrumentai yra grojami švelniais lietuvių menininkų.

„Severance Hall“, Cleveland, Ohio. Čia 11.12 d. vyko M.K. Čiurlionio 125 m. gimimo sukakties festivalis. Lino Johansono nuotr.

Turininga Lyrikos rinktinė

Poetės Marijos Macijauskienės lyrikos rinktinė *Kaip rikšmas, prabėgantis medžių viršūnėm* šiais metais išleido „Varpo“ leidykla Kaune autorės 70-ojo gimtadienio proga. Tai dvyluktoji jos knyga. Savo kūrybą ji pradėjo apybraižų ir atsiminimų knygomis, kurių paskutinioji, irgi šiais metais išleista, yra *Lyg visa Lietuva*, kur apstu atsiminimų apie menininkus ir rašytojus.

Pirmasis M. Macijauskienės poezijos rinkinys *Kaip laukiantis medis* pasirodė 1979 m., o pirmoji apybraižų knyga *Gyvenimo akimirksnis* 1968 m.

I dabar išleista poezijos rinktinė sudėti eilėraščiai iš penkių, lig šiol išspausdintų, rinkinių: *Kaip laukiantis medis*, *Aguonų miestai*, *Kaip drągys į žibūrį*, *Žaidimas su ugnimi* ir *Į pačią širdį*. Du pirmieji skyriai *Debesynuos pėdos* ir *Tai ir susitikom* (poezijos vertimai) spausdinami pirmą kartą.

Ka M. Macijauskienė apdainuoja savo poezijos knygoje? Beveik visuose rinkiniuose nūgirstame skundą dėl iškeruojamų visuomeninio gyvenimo negerovių, ypač pavydo, pykčio ir melo. Pastaroji negerovė gan giliai įsišaknijusi ir poete su ja ryžtasi pergalingai kovoti:

Aš lemtį pasitiksiu su Kardu, Ir ašmenis Giliai į melą suvarysiu (36 p.)

Tos negerovės tik daugiausia užsimenamos, o po to poetė vel grįžta į optimistiškesnę nuotaiką. Nors nestinga ir su liudesių susijusių eilių, bet apskritai būdingas optimistinis ar net egzaltuotas išsireikšimas.

Kitas, dažniau randamas ir puoselėjamas, motyvas yra meilė, gal ne tiek jausminė, kiek karitatyvinė. Meilė kaip tik kovoja su minėtoms blogybėm:

Mylėk mane, nes žemėje Jau nieko nebėliko, — Žudynės, Pavydas ir melas be jokio Atsilio, be atvangos. (145 p.)

Gamtai pavaizduoti rinktinėje skirta nemaža vietos. Gamtos meilės poetė bus išmokusi iš savo tėvo, kurs buvo miškininkas. Jo atminimui skirtame eilėraštyje sakoma: „Aš — svetima erdvioje miesto gatvėje“ (22 p.). Entuziastingai gerimasis gamta:

Saulės vanduo Ribuliuoja virš mūsų. Spasi pušų svarūs vainikai. Prie eglėlių lyg žvakės Paukščiai prisagstyti (22 p.)

Pro istorinius įvykius, pro praleistus okupacijų ir nelaisvės metus praeina daugiausia užuominom. Primenamas „nacistų arklys, kurs vaziavo per galvas“, arba Kauno geležinkelio stoties traukinio „tvarkdariai“, kurių sąžinė

„uždaryta į užkulnį“ (71 p.). Lyg per nesusipratimą kyla knygų laužai — „fašistinės kultūros“ likučiai (67 p.). Skyrinyje „Kaip drągys į žibūrį“ ryškiau atskleidžiama žydų tragedija karo metu, kai ir poetės senelis nukentėjo už jų slėpimą — žuvo IX forte.

Bene gaudžiausias pokario vaizdas, kai ilgai lauktime parsineštos duonos kepalėlyje randama „ikeptų vinių“. Kur dingio artimo meilė? — klausia poete. Ji, švelniai tarant, „įvyniota į skepetą“, bet iš tikrųjų minėtų „tvarkdarius“ užkulnį.

Daugiau pesimistinių gaidų pasigirsta skyriuje „Žaidimas su ugnimi“. Čia parodyti keli žymesnieji rašytojai, kurių gyvenimą slėgė ir vargino svetimųjų klasta. Bet ten pat guodžiamasi Mažvydo, Donejaus ir jų palikuonių „žodžio ambrozija“.

Nespausdinto rinkinio *Debesynuos pėdos* eilėraščių poetėstėj žymimas įvairiapus blogis, kurį praskaidrina religinio pobūdžio pasisakymai, pvz. „Pasikalbėjime su Kristum“, kur viliamasi ramybės, siaučiant klatai, pavydai, išdavystei.

Iš kelių užsienio poetų vertimų įspūdingesnis yra latvių poetės Arijos Elksnės „Laiskai tolimajai žvaigždei“ (t.y.: Ibseno Solveigos laiskai Perui Gyntui).

Šios rinktinės eilės parašytos daugiausia laisvais ritmais (verlibrais). Tradicinio ritmo ir rimo eilių palyginti nedaug, o ir jose ne visada iki galo išlaikytas saikas. Apkritai visoj M. Macijauskienės poetinėj kūryboj jautiamas laisvo, tradicinem formom nevaržomo išsireikšimo polinkis.

Kadangi nemažai eilėraščių, ypač vaizduojant gamtos išgyvenimus, parašyta šia forma, iš ne vieno jų dvelkteli lyg ir prozinis pasisakymas. Bet ir tuo atveju neprarandama vidi nio skambumo. Del to čia nemaža tokių eilėraščių, kur rimas pasitaiko ne eilutės gale, bet jos vidury, rečiau pradžioje, kaip savo metu buvo bandęs rašyti poetas Mykolas Vaitkus. Tai primena kad ir tokios vietos: „Gandas kaip gandas/ vaikšto ant koturnų“ (66 p.). Arba „Tartum paukščiai kur padangėj/Galinėjasi su vėjais“ (90 p.).

Šalia būtovinių reikšinių paraizdavimo šioje rinktinėje apstu ir intymiosios bei atitrauktinės lyrikos. Bet čia nėra to hermetiškumo, kuriuo daugiausia pasižymi modernioji poezija. Tačiau čia nestinga ir humoro, ir į siurrealizmą panašėjancio eilėraščių.

Pirmieji trys M. Macijauskienės poezijos rinkiniai buvo išleisti „Vagos“ Vilniuje. Du paskutiniuosius išleido „Dobil“ leidykla.

Šiai rinktinei būdinga tai, kad jos išspausdinta tik 200 egzempliorių. Sovietiniais laikais tas skaičius turbūt būtų buvęs šimteriopas.

Alfonsas Tyruolis

ŠIRDIS — LIETUVA

Atkelta iš 3 psl.

Jo veikla verta didžiausios pagarbos. Galima sakyti, kad pagarbos už tai nusipelnė ir Lietuva...“ (psl. 95)

1980 m. sulaukęs savo amžiaus 60-čio, Vytautas Dambra diplomatinę karjerą užbaigė ir 1981 metais sugrįžo į Venezuelą. Atsipalaidavęs nuo diplomatinio pareigų, jis pagyvino vietos lietuviškosios išeivijos bendruomeninę veiklą ir buvo išrinktas Venezuelos LB pirmininku. 115 knygos puslapyje redaktorius pateikia

platesnę informaciją apie Vytauto Antano Dambros bendravimą su spauda, teigdamas, kad jo talentui priklausomas vienas, ir galbūt svarbiausias, Venezuelos bei pavergtų kraštų tautines bendruomenes įtakojęs, pasiekimas — sugebėjimas patekti į vietos visuomenės informavimo priemonės ir jose reguliariai reikštis. Taigi žiniasklaidos informacija apie Lietuvą Venezueloje labai praturtėjo.

1990 m. kovo 11-ąją paskelbus Lietuvos nepriklausomybės atstatymą, netrukus diplomatas Vytautas Dambra buvo paskirtas Garbės generaliniu konsulu ir Lietuvos diplomatinio šefo asmeniniu atstovu Pietų Amerikoje. Lietuva galėjo išarti nuosirdų „aciū“ Vytautui Dambrai — Venezuela buvo viena pirmųjų pasaulio valstybių, pripažinusios Lietuvos nepriklausomybę.

Pasakojimas apie Vytautą A. Dambrovą baigiamas įdomiu įvykiu. „2000 metų gegužės pabaigoje, jam lankančiam Vilniuje, Užsienių reikalų ministerijoje, prie jo priejo...“ (staigos pareigūnas: „pone ambasadoriau, Jums išvyti į Madridą, dabar tvarkoma Amerikos šalių archyva. Pakelėme Jūsų medžiagą. Viešpatie, kiek padaryta!.. Su vien V. Dambrai būdingu žaismingu, ambasadorius pakėlė antakius: „o jūs tik dabar pastebėjote?“

Po I skyriaus pabaigos (psl. 181) knygoje išspausdinta 80 nuotraukų, susijusių su ambasadoriaus gyvenimu...

II skyrius — „Dainuojančiam slėny“ — prasideda ambasadoriaus brolio Kestučio vaikystės ir Sibiro prisiminimais, baigiasi 3-jų Utenos gimnazijos buvusių moksleivių — Zenono Prūsio, Balio Raugo ir Kordelijos Jasutytės pasakojimais.

III pavadinamas „Skirtingi keliai, bendri darbai“. Čia pasisako A. Damušis — Pilnutinės demokratijos link. A. ir M. Rudžiai — Norime būti šalia. Alė Rūta — Asmens vaivorykštė. F. Zubras — Mintys jubiliejaus proga. Z. Brinkis — Buvo inspiracijos šaltinis P. Kisielius — diplomata, rezistencija, muzika — P. Gaida — Skirtingi keliai, bendri darbai. P. Baltakis — Mano pažintis su dr. V. Dambra. A. Svarinskas — Apie garbingąjį laisvės kovotoją. Z. Brinkienė — Susitikimai su ambasadoriumi J. Kojelis — Rede quod debes.

IV skyrius „Diplomatijos Mozartas“ A. Brazauskas — Valstybės padėkos ženklas. B. Rivas — Ideala mylis džentelmenas. A. Šulcas — Viešpatie garbei ir tėvynės labui. A. Štezevičius — Lietuvos pristatymas L. Amerikai. A. Saudargas — Gyvybės kupinas. P. Gylis — Keletas štrichų ambasadoriaus portretui. A. Januška — Yra nepakeičiamų žmonių. S. Sakalauskas — Nėra mažų draugų. A. Eidintas — Vadink mane Vytautu. V. Aleknaitė — Diplomatinis Mozartas.

V skyrius — „Širdies teologas“ — V. Landsbergis — Visas taip neseniai, S. Kašauskas — Širdies teologas. M. Laurinkus — Trys žiedai Vytautui Dambrai. V. Žukas — Mokinyje apie aukškalį. J. Kairėvičius — Šviesios gyvenimo proskynose. A. Patackas — Andų lietuvis. A. Žemaitytė — Ta gėlmė — Lietuva.

Knygos paskutiniuose puslapiuose (421-439) plati V. A. Dambros biografija — curriculum vitae.

Balys Raugas

Cleveland, Ohio, lietuviai, pasiruošę keliauti į M. K. Čiurlionio festivalį, kuris įvyko lapkričio 12 d. „Reinberger Chamber Hall at Severance Hall“. Lino Johansono nuotrauka.